

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри права та публічного управління
Сумського державного педагогічного університету**

імені А. С. Макаренка

Кучука Андрія Миколайовича

на дисертацію

**Войтюк Марини Петрівни на тему «Соціальний захист громадян, які
перебувають на службі у Збройних Силах України та інших
військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як
найважливіша функція сучасної Української держави», представлену
на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» зі
спеціальності 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Повномасштабна збройна агресія проти України докорінно змінила роль держави у забезпеченні належного соціального захисту громадян, які проходять службу у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. За сучасних умов саме ефективність виконання цієї функції значною мірою визначає здатність держави забезпечувати обороноздатність, підтримувати високий рівень мотивації військовослужбовців до проходження служби, гарантувати суспільну довіру до державних інститутів і виконувати обов'язок щодо утвердження та забезпечення людських прав. Соціальний захист осіб, які прийняли на себе основний тягар захисту державного суверенітету й територіальної цілісності України, перестає бути виключно елементом соціальної політики та набуває значення одного з визначальних напрямів функціонування сучасної держави.

Особливої актуальності ця проблематика набуває у зв'язку зі значним збільшенням кількості військовослужбовців, ветеранів, осіб, які отримали поранення чи інвалідність унаслідок бойових дій, а також сімей загиблих (померлих), зниклих безвісти або полонених захисників України. Такі обставини потребують формування цілісної, послідовної та ефективної системи соціального захисту, здатної забезпечити належний

рівень матеріального забезпечення, медичної, психологічної, житлової, освітньої та іншої підтримки як під час проходження служби, так і після її завершення.

Водночас чинне законодавство характеризується значною кількістю нормативно-правових актів, фрагментарністю правового регулювання, частими змінами правових норм, що ускладнює їх практичне застосування та негативно впливає на реалізацію відповідних соціальних гарантій. Крім того, постійне розширення кола осіб, які потребують державної підтримки, поява нових соціальних ризиків і викликів, пов'язаних із тривалим воєнним станом, зумовлюють необхідність переосмислення змісту та механізмів здійснення соціального захисту як однієї з ключових функцій Української держави.

У зв'язку з цим наукове дослідження соціального захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як важливої функції сучасної Української держави є своєчасним і необхідним. Воно сприятиме поглибленню теоретичного розуміння змісту цієї функції, визначенню напрямів удосконалення правового регулювання та виробленню науково обґрунтованих підходів до підвищення ефективності діяльності держави у відповідній сфері.

Отже, є всі підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження М.П. Войтюк на тему «Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як найважливіша функція сучасної Української держави» є актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукових напрямів кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Його тематика узгоджується з положеннями Національної стратегії у сфері прав

людини, державними стратегіями ветеранської політики та формування системи повернення з військової служби до цивільного життя, а також із пріоритетними напрямками фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі права, визначеними Національною академією правових наук України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У результаті аналізу змісту наукових публікацій та дисертаційного дослідження М.П. Войтюк можна зробити висновок про те, що наукові висновки та практичні рекомендації, сформульовані дисертантом, є аргументованими та обґрунтованими, носять достовірний характер. Цьому посприяла структура дисертації, яка обумовлена прагненням авторки логічно та послідовно висвітлити наявний матеріал дослідження.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, поділених на сім підрозділів, висновків, а також списку використаних джерел та додатків.

Обґрунтованість, достовірність та аргументованість положень і висновків, сформульованих у дисертаційній роботі, доводиться використанням джерельної бази (255 найменування), яка була критично опрацьована і систематизована авторкою.

Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження здобувачки дає підстави стверджувати, що поставлена у вступі мета досягнута, а всі окреслені завдання успішно виконані.

Про рівень досягнення мети і виконання завдань свідчить використання сукупності гносеологічних засобів. Правильним є використання дисертантом зокрема компаративістського та герменевтичного підходів, що дозволив дослідити та запропонувати для впровадження в Україні позитивного досвіду соціального захисту військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей тих країн, чиї правові інструменти здатні ефективно реагувати на безпекові й соціально

економічні виклики, аналогічні сучасним українським, а також розкрити зміст приписів чинного національного законодавства з питань соціального захисту військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей, а також правових позицій, сформульованих Конституційним Судом України та Верховним Судом в ухвалених ними правових актах, що торкаються цих питань.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є комплексним теоретико-правовим дослідженням, присвяченим соціальному захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як одній із найважливіших функцій сучасної Української держави.

У роботі запропоновано авторське бачення еволюції наукових підходів до дослідження цієї проблематики, обґрунтовано нові підходи до розуміння окремих функцій держави та їх класифікації в умовах воєнного стану, уточнено поняття функції соціальної держави, а також сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері соціального захисту військовослужбовців, добровольців, іноземців, які беруть участь у захисті України, та членів їхніх сімей.

Подальшого розвитку набули положення щодо розуміння соціального захисту як інструменту забезпечення обороноздатності держави, а також необхідності посилення соціальних гарантій для сімей загиблих, полонених і зниклих безвісти захисників України.

Загалом положення, висновки та рекомендації, сформульовані авторкою дисертації, відзначаються науковою новизною, а отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертації та науковими публікаціями дає підстави стверджувати про достатній рівень компетентності дисертанта з

ключових питань обраної теми, а також про обґрунтованість підходів до визначення мети, завдань, об'єкта, предмета і структури роботи.

Практичне значення одержаних результатів є належним чином обґрунтованим і підтверджується їх прикладною спрямованістю. Викладені в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції мають практичну цінність для подальшого розвитку теорії функцій сучасної держави та дослідження проблем соціального захисту громадян, які проходять службу у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Водночас результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін теоретико-правового та конституційно-правового спрямування, при підготовці навчально-методичних матеріалів, а також у науковій роботі здобувачів і науково-педагогічних працівників.

Не менш важливим є те, що сформульовані автором пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування мають потенціал для використання у правотворчій діяльності та діяльності органів публічної влади, які реалізують державну політику у сфері соціального захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей, що свідчить про належний рівень практичної орієнтованості дослідження та його здатність зробити внесок у вдосконалення правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях здобувача.

Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення в одинадцяти наукових працях. З них чотири статті опубліковано у наукових періодичних виданнях України, включених до переліку фахових видань з юридичних наук. Крім того, сім

публікації засвідчують апробацію матеріалів дисертації шляхом представлення тез доповідей на наукових конференціях.

Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертаційна робота Войтюк М.П. на тему: «Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як найважливіша функція сучасної Української держави» написана українською мовою. Стил ь викладу дослідницьких матеріалів, наукових положень, висновків і рекомендацій відзначається логічністю, чіткістю та доступністю сприйняття.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Вимоги академічної доброчесності.

Дисертація Войтюк М.П. містить результати власних досліджень. У роботі чітко зазначено джерела запозичених ідей, наукових концепцій та положень, наведено відповідні посилання на авторів і використані джерела, а самі положення належно аргументовані в рамках авторського аналізу.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів наукового дослідження Войтюк М.П., вважаю доцільним висловити свої міркування щодо окремих дискусійних моментів.

1. Перше зауваження стосується понятійної узгодженості окремих положень дисертації. Авторка пропонує визначати функції соціальної правової держави як основні напрями її діяльності, що виражають сутність, соціальне призначення, цілі та завдання держави (с. 22-23). Водночас уже в назві дисертації соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей визначено як «найважливішу функцію сучасної Української держави».

Таке формулювання викликає певні запитання щодо внутрішньої логічної узгодженості авторської концепції. Якщо функції держави за своєю природою є основними напрямками її діяльності, то потребує додаткового теоретичного обґрунтування можливість їх ранжування за критерієм важливості, адже з наведеного підходу випливає, що серед основних напрямів діяльності держави існують більш і менш важливі. Доцільно було б чіткіше визначити критерії, які дозволяють авторці характеризувати саме цю функцію як «найважливішу» на сучасному етапі розвитку Української держави.

2. Окремого обговорення потребує методологічний підхід, застосований у дисертації, зокрема традиційний для правничої науки поділ методів на загальнонаукові та спеціально-наукові. У сучасній методології наукового пізнання дедалі більшого поширення набуває підхід, за яким доцільніше говорити про систему дослідницьких принципів, підходів і методів у їх взаємозв'язку, без жорсткої ієрархізації за ознакою «загальності» чи «спеціальності» (особливо зважаючи на дискусійність виокремлення суто методів правничої науки, так, навіть самі назви «історико-правовий», «спеціально-юридичний» більш вказують не на спосіб пізнання – метод – а на предмет (об'єкт) дослідження. У цьому контексті використана авторкою класифікація методів виглядає певною мірою традиційною і такою, що не повною мірою відображає інтегративний характер сучасних методологічних підходів у правничих дослідженнях.

До того ж, на мою думку, залишається невизначеною межа між герменевтичним та спеціально-юридичним методами. Так, для розв'язання завдання «розкриття змісту приписів чинного національного законодавства з питань соціального захисту військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей, а також правових позицій, сформульованих Конституційним Судом України та Верховним Судом в ухвалених ними правових актах, що торкаються цих питань» (с. 21) достатнім є герменевтичний підхід.

3. Окремого уточнення потребує питання визначення емпіричної бази дисертаційного дослідження. Авторка відносить до неї національне та зарубіжне законодавство. Водночас у методології наукових досліджень емпірична база зазвичай пов'язується з сукупністю фактичних даних, явищ, процесів, результатів спостереження або іншої форми отримання інформації про об'єкт дослідження. Нормативно-правові акти як такі є, передусім, джерелами правового регулювання та матеріалом для доктринального, нормативного й герменевтичного аналізу, а не емпіричними даними у класичному розумінні.

У цьому зв'язку більш коректним, на мою думку, було б визначити законодавство як нормативну або джерельну базу дослідження, тоді як емпіричну базу могли б становити, наприклад, статистичні дані, результати аналізу практики реалізації соціальних гарантій, матеріали діяльності органів публічної влади чи інші фактичні показники, що відображають стан відповідної сфери суспільних відносин. Таке уточнення дозволило б забезпечити більшу методологічну точність структури дисертаційного дослідження.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують наукової й практичної значущості дисертаційного дослідження Войтюк М.П.

Загальний висновок.

Дисертація Войтюк Марини Петрівни на тему «Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як найважливіша функція сучасної Української держави», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі «Право» за спеціальністю «Право» є самостійною, цілісною та завершеною науковою працею, містить наукові висновки і рекомендації, що мають важливе теоретичне та практичне значення для правничої науки, правотворчості і правозастосування, і відповідає вимогам МОН України.

Дисертаційне дослідження, його результати та оформлення відповідають спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Войтюк Марина Петрівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та
публічного управління
Сумського державного
педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

Андрій КУЧУК

Підпис	Кучука А.
Посада	Заступник
	ректора
	Ю. ЛЯННОЇ
	20 р.